

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ З РФ

DIGITAL DIPLOMACY IN THE FORMATION OF THE NATIONAL SECURITY SYSTEM OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE WAR WITH THE RUSSIAN FEDERATION

Руднєва А.О.,

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології
Запорізького національного університету*

Мальована Ю.Г.,

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології
Запорізького національного університету*

У статті автори аналізують важливість цифрової дипломатії в контексті формування системи національної безпеки України в умовах ведення війни з РФ. Досліджуються ключові аспекти цифрової дипломатії, які допомагають Україні забезпечити ефективний інструментарій взаємодії з міжнародними партнерами, а також зміцнити систему національної безпеки, а саме: веб-сайти та блоги, електронна дипломатія, соціальні медіа (Twitter, Facebook, Instagram, YouTube, TikTok), інформаційні кампанії та інші цифрові інструменти для протидії інформаційній війні та дезінформації. Досліджується важлива роль державних і приватних суб'єктів, а також громадськості у використанні цифрових платформ для комунікації з міжнародним співтовариством та впливу на формування світової думки щодо конфлікту з РФ.

Автори аналізують роль і вплив інформаційних технологій, цифрових комунікаційних засобів та соціальних мереж у веденні ефективної зовнішньої політики під час конфлікту з РФ. Також розглядаються приклади успішного використання цифрової дипломатії українською державою.

У статті автори звертають увагу на виклики та можливості, які пропонує цифрова дипломатія, і як вона може допомогти Україні ефективніше впоратися зі складними викликами безпеки, що виникають через війну з РФ. Автори зазначають, що застосування цифрової дипломатії також має свої виклики: цифрова дипломатія потребує високої компетентності та навичок у використанні сучасних технологій з боку дипломатичного корпусу; цифрова дипломатія піддається ризику кібератак та дезінформації, що може негативно впливати на довіру до держави та її комунікаційних зусиль; існує необхідність у постійному оновленні та адаптації до змін у цифрових технологіях та соціальних мережах.

Висновки статті мають велике значення для розробки стратегій державного управління, стратегічних комунікацій у забезпеченні національної безпеки України в умовах цифровізації та гібридної війни.

Ключові слова: публічна дипломатія, цифрова дипломатія, стратегічні комунікації, національна безпека, війна.

In the article, the authors analyze the importance of digital diplomacy in the context of the formation of the national security system of Ukraine in the context of the war with the Russian Federation. The key aspects of digital diplomacy that help Ukraine provide effective tools for interaction with international partners, as well as strengthen the national security system, namely: websites and blogs, e-diplomacy, social media (Twitter, Facebook, Instagram, YouTube, TikTok), information campaigns and other digital tools are explored. The important role of public and private actors, as well as the public in using digital platforms to communicate with the international community and influence the formation of world opinion on the conflict with the Russian Federation, is explored.

The authors analyze the role and influence of information technologies, digital communication tools and social networks in the conduct of an effective foreign policy during the conflict with the Russian Federation. It also considers examples of the successful use of digital diplomacy by the Ukrainian state.

In the article, the authors draw attention to the challenges and opportunities offered by digital diplomacy and how it can help Ukraine deal more effectively with the complex security challenges arising from the war with Russia. The authors note that the use of digital diplomacy also has its challenges: digital diplomacy requires high competence and skills in the use of modern technologies on the part of the diplomatic corps; digital diplomacy is at risk of cyberattacks and disinformation, which can negatively affect the credibility of the state and its communication efforts; there is a need to constantly update and adapt to changes in digital technologies and social networks.

The conclusions of the article are important for the development of public administration strategies, strategic communications in ensuring the state security of Ukraine in the context of digitalization and hybrid war.

Key words: public diplomacy, digital diplomacy, strategic communications, national security, war.

Постановка проблеми. Сьогоднішня реальність, в якій перебуває Україна починаючи з 22 лютого 2022 року, характеризується не лише політичними та військовими загрозами, а й надзвичайними викликами, що постають перед сис-

темою національної безпеки. В умовах російської агресії, які диктують необхідність підвищення рівня захисту на всіх рівнях та у всіх просторах, зважаючи на складні політичні та геополітичні виклики, з якими стикається Україна, стратегічні

комунікації, публічна дипломатія стають одними з ключових елементів у формуванні системи національної безпеки держави.

Безпрецедентне вторгнення рф на територію України, порушення територіальної цілісності, безпеки, національного суверенітету, розв'язання країною-агресором збройного конфлікту супроводжується не менш агресивною інформаційною війною, яка почалася задовго до повномасштабного фізичного вторгнення 24 лютого. Сьогодні нашої державі, як ніколи, потрібні інноваційні інструменти протидії гібридним загрозам та викликам. Перед Україною нині постає цілий комплекс інструментальних завдань у сфері стратегічних комунікацій, публічної дипломатії, без реалізації яких неможлива ефективна діяльність сектору безпеки і оборони для забезпечення національних інтересів в умовах війни з боку рф.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості становлення цифрової дипломатії в Україні досліджують Л. Дорош, Ю. Копей, Т. Краснопольська, Г. Мельник, І. Милосердна, Л. Мицик, А. Роганова та інші. Основи «м'якої сили» та «розумної сили» були закладені Р. Клайном, К. Норром, Р. Кохейном, Дж. Найем, Б. Расселом, С. Гофманом.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, на нашу думку, важливо більше уваги приділити розвитку цифрової дипломатії, використанню цифрових технологій, таких як соціальні медіа, електронні комунікації, аналітика даних та інші інструменти, для досягнення зовнішньополітичних цілей та підтримки національних інтересів України в особливих умовах війни з рф. Цифрова дипломатія дозволяє ефективно комунікувати з міжнародним співтовариством, формувати позитивний імідж країни, захищати свої інтереси на міжнародній арені, впливати на глобальну думку про Україну. Цифрові канали комунікації надають можливість широкого поширення інформації, миттєвого реагування на події та залучення громадськості до діалогу в умовах гібридних загроз та інформаційних воєн.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення ролі та впливу цифрової дипломатії на формування системи національної безпеки України в умовах війни з рф.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завдяки швидкому розвитку інформаційних та комунікаційних технологій, процесам глобалізації, посиленню ролі та участі громад в міжнародних справах держав, публічна дипломатія стала невід'ємною складовою стратегічних комунікацій держави. Вона відіграє ключову роль у сприянні збереженню та підтримці національних інтересів, залученні міжнародної підтримки та побудові партнерських відносин з іншими країнами, що

особливо актуально в умовах військового протистояння агресії рф.

Публічну дипломатію поділяють на традиційну та цифрову, в залежності від технологій, що використовуються при їх реалізації, на так звані «публічну дипломатію 1.0» та «публічну дипломатію 2.0», яка пов'язана зі стрімким зростанням ролі соціальних медіа у суспільному житті та їх проникненням у сферу політики, національних інтересів та національної безпеки, використовує мережу Інтернет, нові інформаційні та комунікаційні технології, соціальні мережі, блоги тощо, як засіб для зміцнення дипломатичних відносин.

Цифрова дипломатія, електронна дипломатія, онлайн-дипломатія, хмарна дипломатія – основний тренд у зовнішній політиці країн усього світу останніх років. Цифрова дипломатія в глобальному світі виступає як одна з форм публічної дипломатії, як новий метод дипломатії та як ефективний інструментарій у міжнародних відносинах.

Цифрова дипломатія як частина нової публічної дипломатії сприяє зміцненню «м'якої сили» держави, формуванню позитивного образу держави на міжнародній арені, виробленню нових методів публічної дипломатії, активному залученню недержавних акторів публічної дипломатії, коло яких на сьогоднішній день значно розширилось, підвищенню ефективності каналів зв'язку між різними учасниками глобального простору ХХІ століття. Основною метою застосування цифрової дипломатії, як важливого інструменту м'якої сили будь-якої держави є, насамперед, забезпечення внутрішньої стабільності та безпеки, а також просування власного зовнішньополітичного курсу.

Головною якісною відмінністю сучасної публічної дипломатії є інтерактивна взаємодія, її діалогічний характер – замість обміну монологами, як це практикувалося у ХХ ст., функціонує у рамках «горизонтальних» мереж, побудованих на взаємному обміні інформацією, а не передачі інформаційних повідомлень «згори донизу», а також ширший доступ до інформації, прозорість, зростання громадянської самосвідомості та соціальної активності тощо.

До основних інструментів цифрової дипломатії можна віднести:

– веб-сайти та блоги: створення та робота веб-сайтів міністерств закордонних справ, посольств та міжнародних організацій дозволяє поширювати свої позиції, аналізувати події та коментувати актуальні питання (служать для пояснення та транслювання їхньої національної зовнішньої політики та спростування неприйнятних дій чи претензій інших держав);

– електронна дипломатія: використання електронних комунікаційних каналів, таких як електронна пошта та відеоконференції, дозволяє ефективно проводити дипломатичні переговори та обмін інформацією з іншими країнами;

– соціальні медіа: поширення онлайн-каналів сприяє зростанню принципів відкритості та прозорості, соціальні мережі (Twitter, Facebook, Instagram, YouTube, TikTok) забезпечують платформу для відкритого спілкування та стають найпотужнішим інструментом комунікації. Так, суб'єкти цифрової дипломатії використовують платформи соціальних мереж у найрізноманітніших дипломатичних умовах – від геополітичного суперництва до краудсорсингу. Проте варто відзначити, що соціальні мережі можуть виступати одночасно як простір для дипломатії, так і як загроза для неї. Twitter і Facebook найчастіше застосовуються серед урядів, дипломатів та установ як майданчики, які дають можливість зробити публічну заяву. Так, згідно з дослідженням *Twiplomacy 2018* р., 97% держав-членів ООН офіційно присутні у Twitter (*Twiplomacy* або «твіпломатія», «twitter-дипломатія») [1, с. 16]. Twitter та Zoom дипломатія відкриває нові горизонти для розширення цифрової дипломатії. Але дипломати, як і політики, не обмежуються мережею Twitter, активно використовуючи у своїй роботі можливості Facebook, YouTube, Flickr, Instagram, блогів тощо. Активна присутність українського уряду в соціальних мережах дозволяє спілкуватися безпосередньо зі світовою громадськістю та поширювати правдиву інформацію про Україну. Наприклад, допис Президента України Володимира Зеленського у Twitter 24.02.2022 року щодо військової агресії РФ: «Вранці росія напала на нашу державу, як це зробила нацистська Німеччина в роки Другої світової війни. На сьогоднішній день наші країни знаходяться по різні боки світової історії. Росія стала на шлях зла, але Україна захищається і не відмовиться від свободи, хоч би що думала Москва» [2].

Показовим у плані Twitter-дипломатії є факт виклику МЗС Австрії російського дипломата Михайла Ульянова за його висловлювання щодо українців у серпні 2022 року. Дипломат опублікував у Twitter допис із закликом не жаліти українське населення: «Жодного милосердя українському населенню!» – написав дипломат. На що МЗС Австрії відреагувало у Twitter: «Ми обурені презирливими заявами російського постійного представника і його спробами представити в перспективі те, що не підлягає обговоренню. Ми виступаємо за свободу слова. Але ми також вільні рішуче виступати проти таких образливих висловлювань. Тому постійний представник Росії Михайло Ульянов був викликаний в МЗС у неділю» [3].

Публічна дипломатія України грає важливу роль у побудові своєї міжнародної репутації та сприяє покращенню зовнішньої політики країни. Одним з прикладів успішного використання публічної дипломатії є кампанія «Ukraine Now», яка була запущена Міністерством закордонних

справ України у 2018 році. Ця кампанія ставить за мету презентувати Україну як сучасну, інноваційну та динамічну країну з багатою культурною спадщиною. Через активне використання соціальних мереж, медіа-контенту та заходів в Україні та за кордоном, кампанія «Ukraine Now» привернула увагу світової громадськості до позитивних аспектів України. Сьогодні ця платформа та глобальна ініціатива допомагає Україні справлятися із військовим вторгненням держави-агресора.

United24 (Об'єднані24) – офіційна фандрайзингова платформа України, яка є глобальною ініціативою з підтримки України, запущена 5 травня 2022 року українською владою під час російсько-української війни. Завдання фандрайзингової платформи – стати головним вікном для збору пожертв на підтримку України (веб-ресурс: <https://u24.gov.ua/uk>).

МЗС проводило різні інформаційні кампанії, які сприяли підвищенню впізнаваності бренду України, наповнення інформаційного простору контентом про Україну з метою протидії дезінформації, розповсюдження національних цінностей та інтересів (наприклад, #StandWithUkraine, #CrimeaIsUkraine, #StopRussianPropaganda, #Fight4Truth, #NeverAgain, #ExportNow, #ExploreUkraineNOW, #ДипломатіяРівнихМожливостей, #Ізоляція: must speak, #ЗнайПравду тощо). Наприклад, у березні 2023 світові тренди Twitter очолив хештег #SlavaUkraine, після оприлюднення у Мережі відео з жорстоким розстрілом українського військового без зброї після слів: «Слава Україні!».

Проект #StandWithUkraine («Підтримую Україну») зібрав для українців та іноземців різні способи допомогти українській армії та громадянам у підтримці України проти російської агресії. Інформаційна кампанія продовжує ширитись у інформаційному просторі, у соціальних мережах – дописи з хештегом #StandWithUkraine, та у фізичному просторі – мирні демонстрації у низці країн світу (Австралії, Австрії, Бельгії, Великій Британії, Грузії, Чехії, Франції, Чорногорії, Угорщині, низці міст Німеччини тощо), благодійні концерти з відомими зірками та групами #StandWithUkraine, спортивні змагання тощо [5].

Ефективність публічної дипломатії значною мірою виражається у моніторингу, аналізі позитивних і негативних суджень, що існують про країну у зарубіжній аудиторії, в інформаційному просторі, та налагодженні діалогу як на міждержавному рівні, так і на рівні громадянського суспільства. Наповнення інфополя дезінформаційними меседжами, маніпулятивними повідомленнями крізь призму наративів експертів, політиків, науковців, соціальних мереж держави-агресора, обмеженість об'єктивної інформації про нашу державу, її історію, культуру, сьогодення, реальну ситуацію в умовах російської агресії

створює проблеми з розумінням українських подій у світі, ускладнює сприйняття світовою спільнотою ситуації в Україні, самим українським суспільством, створює загрозу національним інтересам і національній безпеці нашої держави.

Цифрова дипломатія дозволяє державним та недержавним акторам у максимально короткі терміни доносити свою позицію до багатомільйонної закордонної аудиторії з мінімальними витратами, миттєво отримувати реакцію у відповідь громадськості та гнучко реагувати, змінюючи зміст своєї дипломатичної діяльності. Здатність соціальних медіа залучати до себе величезну за своєю чисельністю аудиторію була оцінена теоретиками та практиками публічної дипломатії, які зуміли побачити в соціальних мережах, мікроблогах і відеохостингах перспективний інструмент зовнішньополітичної діяльності. З його допомогою стало можливо впливати на громадську думку за кордоном з метою формування позитивного іміджу держави, а також дискредитації політичних конкурентів на міжнародній арені [1, с. 14]. Так, наприклад, уряд Данії часто співпрацює з відомими блогерами та впливовими особистостями, щоб залучити більше уваги до своїх пріоритетів та просувати свої інтереси, що дозволяє Данії ефективно комунікувати у міжнародному просторі та отримувати підтримку від широкої аудиторії.

Застосування цифрової дипломатії також має свої виклики. По-перше, цифрова дипломатія потребує високої компетентності та навичок у використанні сучасних технологій з боку дипломатичного корпусу. По-друге, вона піддається ризику кібератак та дезінформації, що може негативно впливати на довіру до держави та її комунікаційних зусиль. По-третє, існує необхідність у постійному оновленні та адаптації до змін у цифрових технологіях та соціальних мережах.

Публічна дипломатія є основою для розвитку міжнародної комунікації, ефективним інструментом для впливу на громадськість та формування думки про державу. У перший рік військової агресії рф українці почали активно використовувати TikTok, як площадку для інформування світової спільноти про події в Україні, як інструмент публічності та подекуди «розвідки», де з'являлися ролики про пересування російських військ, загальну обстановку в режимі реального часу. Відео в TikTok стали першим вагомим доказом того, що в Україну справді увійшли російські війська. Свої канали стали вести біженці, які розповідають про переїзд до нової країни, життя в таборах. Українці, що ховаються у бомбосховищах, ділилися порадами, що робити під час тривоги, коли треба тікати з дому, що брати із собою. Але корисні ролики швидко перемішалися із російською пропагандою. Дрібні інфлюенсери відпрацьовували контракти з російською владою, запи-

сували ролики на підтримку військ рф, у такий спосіб зашумляючи інформаційний простір. Крім того, Білий дім використовував інфлюенсерів із мільйонами підписників для розповсюдження інформації про Україну через поширення певних наративів на їх аудиторії.

Важливо проводити роботу з міжнародними партнерами щодо відстоювання інтересів держави та її суверенітету. Це може включати активну дипломатичну діяльність, ведення переговорів, бренд-комунікації. Уміла бренд-комунікація сприяє залученню Україною більшої підтримки та допомоги від міжнародної спільноти. З 24 лютого 2022 року ми є свідками того, як ефективно просування бренду України допомагає привернути увагу міжнародної громадськості до конфлікту та активізує надання вагової допомоги у формі фінансових, гуманітарних та військових ресурсів.

Доречно згадати безпрецедентний приклад стрімкого зростання позитивного іміджу України в очах світової спільноти та посилення позицій як геополітичного актора через позиціонування себе державою вільною, сучасною та демократичною на тлі повномасштабного вторгнення рф. У тому числі використання інформаційних технологій, ЗМІ, соціальних мереж, сприяли швидкому розповсюдженню новин війни, викриття злочинів армії ворога, трансляція наслідків військової агресії рф тощо серед аудиторії у всьому світі.

Саме висвітлення подій навколо військового конфлікту зі східним сусідом, демонстрування сміливості та хоробрості українського народу у протистоянні агресору за підтримки всього світу, використання інформаційних технологій, цифрової дипломатії для встановлення діалогу зі світовою спільнотою – значно посилило сприйняття України у світі та для багатьох країн – загалом дізнатись, що є така держава як Україна. Мабуть сьогодні не залишилось майже жодної держави, яка б не знала про Україну, стратегічні комунікації, цифрова дипломатія стали рупором поширення іміджу України у світі. Більш того Україна стала брендом та символом свободи 21 століття.

Водночас для української держави при всіх негативних наслідках війни сформувалися найбільш значні перспективи та умови в інформаційному просторі з моменту набуття незалежності. Про Україну дізнався весь світ, про Україну говорять, а головне – Україну чують і хочуть слухати. Тому для нашої держави це шанс заявити про себе, свої цінності, традиції, історію, сформулювати новий імідж в інформаційному просторі. Це яскраво засвідчили результати грудневого візиту 2022 року голови української держави В. Зеленського до США та резонанс, який викликала ця подія у світовому інформаційному просторі.

Імідж України до моменту розв'язання рф війни асоціювався с «країною-жертвою» з високим

рівнем корупції у вищих ешелонах влади, з низькою інвестиційною привабливістю, нестабільним соціально-політичним кліматом. Проте сьогодні ми маємо зовсім інше сприйняття нашої держави, яка асоціюється з сучасним Давидом, який долає пекельного Голіафа. Іміджева кампанія Bravery, ініційована Міністерством цифрової трансформації України, сприяла значній трансформації уявлення про нашу державу у сприйнятті світової спільноти. «Сміливість» стала тим меседжем і водночас національним ресурсом, який заклав основи для нового позиціонування України на міжнародній арені, викристалізування ідентичності для власного населення та згуртування навколо ідеї перемоги, миру та свободи.

Цифрова дипломатія є невід'ємною складовою стратегічних комунікацій України. Вона виконує важливу роль у встановленні довіри, розумінні та підтримці національних інтересів країни на міжнародній арені, у формуванні системи національної безпеки держави. Застосування різноманітних інструментів публічної дипломатії сприяє зміцненню позицій України та розширенню її впливу у світі.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

В умовах розгортання інформаційної цивілізації та цифровізації суспільства, цифрова дипломатія – це не лише тренд у сфері забезпечення безпеки як держав, так і глобалізованого світу, а й виклик: необхідно впроваджувати чітко визначені стратегії комунікацій, сприймати позицію іншого й відповідно координувати сумісні дії,

протидіяти деструктивним впливам, гібридним загрозам інших акторів світового простору, захищати і просувати імідж своєї держави, виробляти позитивні цінності і сенси для світового простору і власних громадян тощо.

Стратегічні цілі комунікації на закордонну аудиторію повинні враховувати свої особливості. Щодо міжнародного середовища, важливо називати речі своїми іменами: війну – війною, вторгнення – вторгненням, російських солдатів – російськими солдатами. Адже такі визначення, як «рашисти» чи «орки» можуть бути незрозумілим для іноземців або неприйнятними.

Затягування війни РФ веде до виснаження не тільки сторін, задіяних у конфлікті, країн, які активно допомагають Україні, а й світу загалом. Активна увага світової спільноти до ситуації в Україні на початку розгортання війни поступово згасає, в силу фізичної, емоційної, фінансової тощо втоми країн. В таких умовах для нашої держави вкрай важливо пошукати та підтримувати увагу світу до України, що постійно намагається робити Президент В.Зеленський зі своєю командою. Зникнення новин про нашу державу з інформаційного простору, або зменшення присутності в інфополі, по факту зміщує акценти уваги країн до українського питання і відповідно зменшується допомога, підтримка у протистоянні агресії РФ.

Перспективи подальших досліджень стосуватимуться дослідження ролі цифрової дипломатії у відновленні та відбудові іміджу України після перемоги у війні з РФ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Краснопольська Т. М., Милосердна І. М. Цифрова дипломатія як основа нової публічної дипломатії. *Актуальні проблеми політики*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2022. Вип. 69. С. 13-20.
2. Зеленський В. Russia treacherously attacked our state in the morning, as Nazi Germany did in #2WW years. As of today, our countries. *Twitter*. URL: <https://twitter.com/ZelenskyUa/status/1496787304811315202>
3. Собенко Н. МЗС Австрії викликало російського дипломата за його висловлювання щодо українців. *Суспільне новини*. 20 серпня 2022. URL: <http://surl.li/jlgee>
4. Сітнікова І. Stand With Ukraine: за кордоном відбулися акції на підтримку України. URL: <http://surl.li/jlfnw>